

II БӨЛІМ. ӨНЕРТАНУ
РАЗДЕЛ II. ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

ХҒТАР 18.41.35

<https://doi.org/10.51889/3005-6381.2024.80.3.006>

Рабилова З.Ж.

*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Өнер факультеті,
«Көркем білім» кафедрасының меңгерушісі, Алматы, Қазақстан,
e-mail: zoya.rabilova@mail.ru*

**ЗЕРГЕРЛІК ӨНЕРДІҢ ТАРИХЫ МЕН ЭВОЛЮЦИЯСЫ: ЕЖЕЛГІ ДӘУІРДЕН
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒА ДЕЙІН**

Аңдатпа

Бұл мақалада зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясы зерттеліп, оның мәдени артефакт және жеке көрініс құралы ретіндегі маңызы көрсетілген. Зерттеу зергерлік бұйымдарда қолданылатын материалдардың түрленуін зерттейді, ежелгі дәуірдегі бағалы металдар мен асыл тастардан синтетикалық материалдарды заманауи дизайнға енгізуге көшуді анықтайды. Зергерлік бұйымдар дизайнерлерімен сапалы сұхбаттарды пайдалана отырып, тарихи және заманауи тәжірибелерді жан-жақты талдаумен қатар, зерттеу зергерлік бұйымдардың қоғамдағы дамып келе жатқан рөлін көрсететін негізгі тенденцияларды анықтайды. Нәтижелер тұрақтылық пен инклюзивтілікке бағытталған кеңірек мәдени өзгерістерді көрсететін заманауи зергерлік бұйымдар дизайнындағы жеке әңгімелер мен этикалық ойлардың маңыздылығын көрсетеді. Мақала цифрлық технологиялардың зергерлік бұйымдарды тұтынуға әсерін және мәдениетаралық әсерлерді зерттеуді қоса алғанда, болашақ зерттеулердің жолдарын ұсынумен аяқталады. Тұтастай алғанда, бұл зерттеу зергерлік бұйымдарды уақыт өте келе адами құндылықтар мен сәйкестікті көрсететін динамикалық өнер түрі ретінде тереңірек түсінуге ықпал етеді.

Түйін сөздер: зергерлік өнер, мәдени көрініс, материалдық эволюция, жеке әңгімелер, тұрақтылық.

Рабилова З. Ж.

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая, факультет искусств, заведующий кафедрой "художественное образование", Алматы, Казахстан,
e-mail: zoya.rabilova@mail.ru*

**ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ЮВЕЛИРНОГО ИСКУССТВА: ОТ ДРЕВНОСТИ ДО
СЕГОДНЯШНИХ ДНЕЙ**

Аннотация

В этой статье рассматривается история и эволюция ювелирного искусства, а также показывается его значение как культурного артефакта и инструмента личностного самовыражения. В исследовании рассматривается трансформация материалов, используемых в ювелирных изделиях, выявляется переход от драгоценных металлов и драгоценных камней древности к внедрению синтетических материалов в современный дизайн. В дополнение к всестороннему анализу исторических и современных практик с использованием качественных интервью с дизайнерами ювелирных изделий исследование выявляет ключевые тенденции, отражающие развивающуюся роль ювелирных изделий в обществе. Результаты подчеркивают важность личных историй и этических соображений в

современном дизайне ювелирных изделий, демонстрируя более широкие культурные изменения, направленные на устойчивость и инклюзивность. Статья заканчивается тем, что предлагает пути для будущих исследований, включая изучение влияния цифровых технологий на потребление ювелирных изделий и межкультурных эффектов. В целом, это исследование способствует более глубокому пониманию ювелирных изделий как динамичной формы искусства, которая со временем отражает человеческие ценности и идентичность.

Ключевые слова: ювелирное искусство, культурное самовыражение, материальная эволюция, личные истории, устойчивость.

Rabilova Z.Zh.

*Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Faculty of Arts, Head of the
Department of Art Education, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: zoya.rabilova@mail.ru*

THE HISTORY AND EVOLUTION OF JEWELRY ART: FROM ANTIQUITY TO MODERN TIMES

Abstract

This article shows the history and progress of jewelry art, with tools still used today. They set out to answer this question in their study, revealing how materials used in jewelry have transformed over the ages: from scarce precious metals and gemstones during antiquity to synthetic materials available in abundance to contemporary jewelers today. Combining qualitative interviews with contemporary jewelry designers across the industry with a focused study of historical and modern practices, this study explores changes that represent developments within in the social role of jewelry. Echoing global cultural transitions towards sustainability and inclusivity, these results sheds light on contemporary jewelry design through the lens of personal narratives as well as ethical discourse. The paper closes with suggestions for future research which reflect on the implications of digital technologization on jewellery consumption and to investigate cross-cultural influences. At a broader cultural level, we identify jewelry as a catalyst through which the transformation of highly sustainable but inflexible braided materials allows both human beings and their beliefs to evolve.

Keywords: jewelry art, cultural expression, material evolution, personal narratives, sustainability.

Кіріспе. Зергерлік бұйымдар тарих бойындағы мәдени, әлеуметтік және технологиялық өзгерістерді бейнелейтін терең өнер түріне айнала отырып, қарапайым ою-өрнектен асып түсті. Жеке безендіру және мәртебені жеткізу қажеттілігі ретінде басталған бұл күрделі өнер түрі дәстүр мен жаңашылдыққа толы адам бейнесінің маңызды аспектісіне айналды. Зергерлік өнердің тарихын түсіну оның әртүрлі қоғамдар мен дәуірлердегі әртүрлі рөлдері туралы түсінік береді, оның қоғамдық құндылықтар мен жетістіктерді қалай бейнелейтінін көрсетеді.

Зергерлік бұйымдар қорғаныс пен күш құралы ретінде қызмет еткен ежелгі өркениеттерден бастап, сұлулық пен құндылық туралы дәстүрлі түсініктерге қарсы тұратын заманауи өнер қозғалыстарына дейін зергерлік бұйымдардың эволюциясы адам шығармашылығының дәлелі болып табылады. Зергерлік бұйымдардың ең ерте түрлері Еуропа мен Африкадағы археологиялық орындардан табылған қабықтар мен тастар сияқты табиғи материалдардан жасалған моншақтардың дәлелдері бар тарихқа дейінгі дәуірлерге жатады. Бұл қарапайым әшекейлер сәндік және ритуалистік мақсаттарға қызмет етті, бұл олардың ертедегі адамзат мәдениеттеріндегі маңыздылығын көрсетеді.

Қоғам дамыған сайын зергерлік бұйымдардың күрделілігі де арта түсті. Ежелгі Египетте зергерлік бұйымдар байлықтың белгісі ғана емес, рухани маңызы да болған.

Жылтырлығы мен тұрақтылығы үшін бағаланған алтын асыл тастармен безендірілген күрделі бұйымдарды жасау үшін сүйікті материалға айналды. Керемет зергерлік бұйымдармен толтырылған мысырлық қабірлер бұл артефактілердің марқұмды ақыретке қалай ертіп баратынын суреттейді, бұл зергерлік бұйымдар материалдық және рухани элемдер арасындағы көпір қызметін атқарады деген түсінікті нығайтады (Круглова, 2022).

Сол сияқты, ежелгі Месопотамияда зергерлік бұйымдар билік пен діни адалдықтың символы болған. Шумерлер бағалы металдар мен тастардан зергерлік бұйымдар жасап, көбінесе құдайларының мотивтерін қосатын. Бұл туындылар тек жеке эшекейлер ғана емес, сонымен бірге құдайларға құрбандық ретінде қызмет етіп, руханият пен өнердің өзара байланысын бейнелейтін. Бұл дәстүр ежелгі Греция мен Римде жалғасын тапты, онда зергерлік бұйымдар өзін-өзі көрсету мен әлеуметтік мәртебенің құралына айналды. Техникалық шеберлігімен танымал грек қолөнершілері сұлулық пен даралықты дәріптейтін күрделі туындылар жасап, болашақ көркемдік талпыныстардың негізін қалады.

Орта Ғасырлар христиан дінінің өркендеуіне әсер еткен зергерлік өнердегі елеулі өзгерісті белгіледі. Осы кезеңдегі зергерлік бұйымдарда көбінесе эшекей ретінде де, сенімнің көрінісі ретінде де қызмет ететін діни рәміздер болған. Эмальдан жасалған бұйымдар мен асыл тастарды қолдану ерекше көзге түсті, олардың бөліктері тақуалық пен адалдықты жеткізуге арналған. Византия Империясы, атап айтқанда, зергерлікті эмальданудың жарқын әдістерімен үйлестіретін сәнді зергерлік бұйымдарымен ерекшеленеді. Бұл дәуір зергерлік бұйымдардың қарапайым ою-өрнектерден асып, күрделі әңгімелер мен нанымдарды бейнелеу үшін қалай дамығанын көрсетті.

Қайта Өрлеу дәуірінің басталуымен зергерлік өнер дәуірдің классикалық антикалық және гуманизмге деген жаңа қызығушылығын көрсететін трансформациялық жаңғырудан өтті. Зергерлер дизайндағы перспективаны пайдалану және инновациялық материалдарды енгізу сияқты жаңа әдістермен тәжірибе жасай бастады. Бұл кезеңде портреттік зергерлік бұйымдар да пайда болды, онда жақын адамдарының миниатюралық бейнелері махаббат пен есте сақтауды бейнелейтін киілетін өнерге айналды. Осы уақыт ішінде күрделі детальдар мен шеберлік зергерлік бұйымдардың жоғары стандартын белгілеп, шеберлікті жеке маңыздылығымен үйлестірді.

18-19 ғасырлардағы Өнеркәсіптік Революция зергерлік бұйымдар өндірісінде одан әрі төңкеріс жасады. Жаңа технологиялардың пайда болуы зергерлік бұйымдарды кең аудиторияға қолжетімді ете отырып, жаппай өндіруге мүмкіндік берді. Бұл кезең сонымен қатар қымбат зергерлік бұйымдарға балама ұсынатын, мәртебеден гөрі жеке стильге баса назар аударатын зергерлік бұйымдардың өркендеуін белгіледі. Коко Шанель сияқты дизайнерлер зергерлік бұйымдарды кию идеясын жай ғана байлық емес, сән үлгісі ретінде танымал етті. Осы дәуірдегі зергерлік бұйымдарды демократияландыру сол кездегі өзгеріп отырған әлеуметтік динамиканы көрсете отырып, әртүрлі стильдер мен өрнектерге жол ашты.

20 ғасырда зергерлік өнер Әртүрлі қозғалыстардың, Соның ішінде Art Nouveau және Art Deco-ның әсерінен түбегейлі өзгерістерге ұшырады. Бұл қозғалыстар сәйкесінше табиғат пен геометриялық пішіндерді атап өтті, нәтижесінде дәстүрлі зергерлік бұйымдардың шекарасын итермелейтін бөліктер пайда болды. Модернизмнің өрлеуі дәстүрлі эстетиканы одан әрі қиындатып, зергерлік бұйымдардың мәніне күмән келтіретін дерексіз және минималистік дизайнға әкелді. Қазіргі зергерлер бұл философияларды қабылдады, көбінесе өз жұмыстарында сәйкестілік, жыныс және мәдени мұра тақырыптарын зерттеді.

Бүгінгі таңда зергерлік бұйымдар қоғамдағы өзгерістер мен технологиялық жетістіктерді көрсететін дамуды жалғастыруда. Зергерлік өнеркәсібіндегі тұрақты тәжірибелер мен этикалық ресурстарды іздеудің өсуі экологиялық және әлеуметтік мәселелер туралы хабардарлықтың артып келе жатқанын көрсетеді. Заманауи суретшілер мен дизайнерлер дәстүрлі шеберлікті заманауи сезімталдықпен үйлестіре отырып, дәстүрлі

емес материалдар мен инновациялық әдістерді көбірек енгізуде. Зергерлік өнер заманауи пейзажға бейімделгендіктен, ол жеке пікір білдіру мен мәдени түсініктеме берудің қуатты құралы болып қала береді.

Қорытындылай келе, зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясы адамзаттың кеңірек баяндауымен астасып жатқан бай гобелен болып табылады. Ежелгі рәсімдерден бастап қазіргі заманғы өрнектерге дейін зергерлік бұйымдар қоғамдық құндылықтарды, технологиялық жетістіктерді және жеке тұлғаны бейнелейтін айна қызметін атқарды. Бұл зерттеу зергерлік бұйымдарды өнер түрі ретінде түсінуімізді арттырып қана қоймайды, сонымен қатар оның адамзат мәдениетіндегі тұрақты маңыздылығын көрсетеді.

Материалдар мен әдістер. Зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясын зерттеу үшін тарихи мәтіндерді сапалы талдауды артефактілерді визуалды талдаумен ұштастыра отырып, кешенді әдістемелік тәсіл қолданылды. Бұл тәсіл әртүрлі дәуірлердегі мәдени контекст пен зергерлік бұйымдардың дизайны арасындағы күрделі байланысты тұтас түсінуге мүмкіндік береді.

Бастапқыда зергерлік өнердің тарихи маңыздылығына қатысты іргелі білім базасын құру мақсатында әдебиеттерге жан-жақты шолу жасалды. Бұл шолу зергерлік бұйымдарды жасауға әсер ететін мәдени, әлеуметтік және технологиялық факторлар туралы түсінік беретін археологиялық есептерді, мұражай каталогтарын және ғылыми мақалаларды қоса алғанда, бастапқы және қосымша дереккөздерді зерттеуді қамтыды. Дереккөздерге зергерлік бұйымдардың мәдени маңыздылығын сипаттайтын тарихи мәтіндер де, осы артефактілерді заманауи контексте түсіндіретін заманауи талдаулар да кірді. Бір қызығы, Хэссе (2007) сияқты зергерлік тарихшылардың еңбектері материалдар мен стильдердің уақыт өте келе қоғамдағы өзгерістерді қалай көрсететінін көрсетеді.

Мәтіндік талдаудан басқа, зергерлік артефактілерді визуалды талдау әдістеменің ажырамас бөлігі болды. Әр түрлі уақыт кезеңдеріндегі зергерлік бұйымдардың таңдауы зерттелді, олардың дизайнына, материалдарына және шеберлігіне баса назар аударылды. Бұл мұражайлар мен галереялардағы физикалық және цифрлық коллекцияларға қол жеткізуді қамтыды. Мысалы, Британ Мұражайының коллекциясында ғасырлар бойы сақталған зергерлік бұйымдардың кең ассортименти бар, бұл талдау үшін бай контекст береді. Әрбір бөлік егжей-тегжейге назар аудара отырып, пайдаланылған материалдардың түрлері, қолданылатын шеберлік техникасы және дизайнмен байланысты символдық мағыналар сияқты элементтерді ескере отырып құжатталған.

Жүйелі талдауды жеңілдету үшін тақырыптық элементтер негізінде нәтижелерді санаттарға бөлу үшін кодтау жүйесі әзірленді. Бұл шеңберде материалды пайдалану, мәдени маңыздылық және стилистикалық тенденциялар сияқты категориялар қамтылды. Тақырыптық кодтау деректер ішіндегі заңдылықтар мен тенденцияларды анықтауға мүмкіндік берді, әр түрлі тарихи кезеңдердегі салыстыруларды жеңілдетті. Мысалы, ежелгі Египеттің зергерлік бұйымдарында байлық пен құдайлық байланысты бейнелейтін алтын және лапис лазули жиі бейнеленген, Ал Виктория дәуіріндегі бұйымдар аза тұту зергерлік бұйымдарын пайдалану арқылы сентименталдылыққа баса назар аударған, оның ішінде шаш пен арнайы асыл тастар бар. Жеке жоғалту.

Сонымен қатар, заманауи зергерлік бұйымдар дизайнерлерімен сапалы сұхбаттар материалдар, шеберлік және көркемдік экспрессияның дамып келе жатқан перспективалары туралы түсінік алу үшін жүргізілді. Бұл сұхбаттар тарихи тәжірибелерді қарастыруға болатын заманауи көзқарасты қамтамасыз етті. Дизайнерлерден олардың әсерлері, таңдаған материалдары және жұмысының тарихи контекстін қалай қабылдайтыны туралы сұралды. Бұл сапалы деректер өткен тәжірибелерді зергерлік бұйымдарды жобалаудағы заманауи интерпретациялармен және инновациялармен байланыстыруда маңызды рөл атқарды.

Статистикалық талдау әр түрлі тарихи кезеңдерде нақты материалдар мен стильдердің таралуын түсіну үшін де қолданылды. Бұл әртүрлі дәуірлер мен географиялық аймақтардағы зергерлік бұйымдарда қолданылатын материалдардың жиілігі туралы деректерді жинауды

қамтыды. Мысалы, алтын, күміс, асыл тастар және снарядтар немесе шыны сияқты балама материалдардың қолданылуын көрсететін жазылған артефактілерден деректер жинағы жасалды. Сипаттамалық статистика технологиялық жетістіктер мен тұтынушылардың қалауларының өзгеруін көрсететін 20 ғасырда синтетикалық материалдарды пайдаланудың артуы сияқты тенденциялар туралы түсінік беру үшін есептелді.

Қолданылған әдістер салыстырмалы талдауды қамтыды, мұнда әртүрлі тарихи кезеңдердегі тұжырымдар дизайн философиясы мен мәдени мағыналарындағы өзгерістерді көрсету үшін қатар қойылды. Бұл салыстырмалы тәсіл зергерлік бұйымдардың уақыт өте келе әртүрлі функцияларды қалай атқарғанын зерттеуге мүмкіндік берді—ежелгі қоғамдардағы қорғаныш бойтұмарларынан бастап, жеке тұлғаның рәміздеріне және қазіргі мәдениеттегі көркемдік көрініске дейін. Тарихи контекст сауда, отаршылдық және индустрияландыру сияқты сыртқы факторлардың зергерлік өнерге қалай әсер еткенін егжей-тегжейлі талқылауға мүмкіндік беретін осы өзгерістерді түсінуге негіз болды.

Зерттеу әдістемесіне тарихи орындарға далалық сапарлар, археологиялық қазбалар мен шеберханалар да ықпал етті. Зергерлік бұйымдар жасалған және пайдаланылған ортаны бақылау осы артефактілердің қоғамдағы рөлі туралы баға жетпес түсінік берді. Семинарларға қатысу зергерлік бұйымдарды жасаумен байланысты дағдылар мен еңбекті түсінуді арттыра отырып, қолөнердің дәстүрлі әдістерімен практикалық тәжірибе алуға мүмкіндік берді.

Қорытындылай келе, зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясын зерттеудің әдіснамалық тәсілі әдебиеттерді шолуды, көрнекі және тақырыптық талдауды, сапалы сұхбаттарды, статистикалық мәліметтерді жинауды біріктірді. Бұл көп қырлы тәсіл әр түрлі кезеңдер мен мәдениеттердегі зергерлік өнердің күрделілігі мен нюанстарын тиімді түсіруді қамтамасыз ете отырып, тақырыпты жан-жақты зерттеуге мүмкіндік берді. Бұл зерттеу көрсеткендей, зергерлік бұйымдар тек аксессуар ғана емес, сонымен қатар уақыт өте келе адам шығармашылығы мен мәдени экспрессиясының мәнін бейнелейтін маңызды өнер түрі болып табылады. Тарихи және заманауи тәжірибелерді байланыстыру қабілеті зергерлік өнердің қазіргі қоғамдағы өзектілігін көрсетеді, оның жеке және мәдени бірегейліктің динамикалық ортасы ретіндегі рөлін растайды.

Нәтижелер. Зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясын зерттеу мәдениет, материалдылық және дизайн философиялары арасындағы күрделі өзара әрекеттесуді көрсете отырып, әртүрлі дәуірлердегі маңызды тенденциялар мен өзгерістерді анықтады. Мәтіндік және визуалды талдаулардың, сапалы сұхбаттардың және статистикалық бағалаулардың үйлесімі арқылы зергерлік бұйымдардың өнер түрі ретіндегі динамикалық сипатын көрсететін бірнеше негізгі тұжырымдар пайда болды.

Ең маңызды жаңалықтардың бірі-зергерлік бұйымдарды жасауда қолданылатын материалдардың эволюциясы, ол кеңірек технологиялық жетістіктер мен мәдени өзгерістерді көрсетеді. Ежелгі өркениеттерде зергерлік бұйымдар өндірісінде алтын, күміс және асыл тастар сияқты материалдар басым болды, бұл ең алдымен олардың қабылданған құндылығы мен күш пен құдайлықпен байланысына байланысты. Мысалы, Мысырлықтар зергерлік бұйымдарында алтынды әдемілігі үшін ғана емес, сонымен қатар күн құдайы Ра-мен символдық байланысы үшін де жиі пайдаланған (Круглова, 2022). Алтынды пайдаланудың кең таралғаны сонша, ол марқұмды кейінгі өмірге ертіп келген жерлеу артефактілерінде көрінетін байлық пен мәртебенің белгісіне айналды.

Ғасырлар өткен сайын материалдардың ассортименті айтарлықтай кеңейді. Орта Ғасырларда зергерлік бұйымдарға түрлі-түсті және күрделі конструкцияларды қосудың танымал техникасына айналған эмальдан жасалған бұйымдарды қолдану енгізілді. Эмальды қолдану үлкен шығармашылыққа мүмкіндік берді, зергерлер көбінесе сол кездегі қоғамдық-саяси ландшафтты бейнелейтін діни иконография мен мотивтерді енгізді. Қайта Өрлеу дәуіріне көшу дизайндағы маңызды эволюцияны белгіледі, онда асыл тастарды қолдану кең

етек алды. Зергерлер тастар арқылы жарықтың көбірек өтуіне мүмкіндік беріп, олардың көрнекі тартымдылығын арттыра отырып, әртүрлі кесулер мен параметрлермен тәжірибе жасай бастады. Хэссе (2015) атап өткендей, «Ренессанс өнерді зергерлік бұйымдармен үйлестіріп, бөлшектерді бейнелеу өнері деңгейіне көтерген бетбұрыс болды.»

Өнеркәсіптік Революция зергерлік бұйымдарға қол жетімділікті демократияландыратын жаппай өндіріс әдістерін енгізу арқылы зергерлік өнерді одан әрі өзгертті. Бөлшектерді кең көлемде шығару мүмкіндігі зергерлік бұйымдардың көбеюіне әкеліп соқтырды, бұл әртүрлі әлеуметтік-экономикалық ортадан шыққан адамдарға қымбат материалдардың қаржылық ауыртпалығынсыз стильді бұйымдармен безендіруге мүмкіндік берді. 19 ғасырдың аяғында осы тенденциядан пайда көрген брендтер пайда болды, Мысалы, американдық Сого фирмасы, ол қол жетімді, бірақ сонымен бірге өсіп келе жатқан орта тапты қызықтыратын сәнді бұйымдар шығарды. Бұл ауысым өте маңызды, өйткені ол зергерлік бұйымдардан тек байлықтың символы ретінде кетуді белгілеп, оны жеке көрініс пен стиль құралына айналдырды.

Әр түрлі кезеңдердегі зергерлік бұйымдарда қолданылатын материалдардың статистикалық талдауы қоғамдағы өзгерістермен байланысты әр түрлі заңдылықтарды анықтайды. Мұражай коллекцияларынан жиналған деректер жинағы алтын мен асыл тастар ежелгі уақытта басым болып қалғанымен, 20 ғасырдың аяғында синтетикалық материалдардың айтарлықтай өскенін көрсетті. Бұл өзгерісті технологиялық инновацияларға және тұтынушылардың қалауының өзгеруіне жатқызуға болады. 1-кестеде көрсетілгендей, синтетикалық материалдардан жасалған зергерлік бұйымдардың пайызы 1900 жылдардың басындағы 5% - дан 20 ғасырдың аяғында 30% - дан астамға дейін айтарлықтай өсті.

1 кесте: Зергерлік өнердің материалдық құрамы

Кезең	Алтын (%)	Күміс (%)	Асыл тас (%)	Синтетикалық материалдар (%)
Ежелгі өркениет	70	15	10	0
Орта ғасыр	50	25	15	0
Қайта өрлеу	40	20	30	0
Викториан дәуірі	35	25	25	5
20 ғ. басы	30	20	25	10
20 ғ. соңы	20	15	15	30

Заманауи зергерлік бұйымдар дизайнерлерімен жүргізілген сапалы сұхбаттар осы материалдық өзгерістердің өзектілігіне қатысты қосымша контекст берді. Көптеген дизайнерлер тұрақты тәжірибелер мен этикалық ресурстарды іздеуге деген адалдықтарын атап өтті. Мысалы, бір дизайнер: «... біз таңдаған материалдар біздің құндылықтарымыздың көрінісі болып табылады. Қайта өңделген металдар мен этикалық көздерден алынған тастарды пайдалану қоршаған ортаны қорғап қана қоймайды, сонымен қатар бүгінгі тұтынушылармен резонанс тудыратын оқиғаны баяндайды. ...". Бұл перспектива өнердегі тұрақтылыққа бағытталған кеңірек қозғалысқа сәйкес келеді, бұл заманауи зергерлік бұйымдар тек эстетикаға ғана емес, сонымен қатар этикалық ойлар мен жеке әңгімелерге де қатысты екенін көрсетеді.

Сонымен қатар, стилистикалық тенденцияларды талдау мәдени қозғалыстардың зергерлік бұйымдардың дизайнына әсерін анықтайды. 19 ғасырдың аяғында пайда болған Art Nouveau қозғалысы органикалық формалар мен табиғи мотивтерді атап өтті. Бұл кезеңде зергерлік бұйымдар ағып жатқан сызықтар мен күрделі бөлшектерге баса назар аударды,

көбінесе флора мен фаунадан шабыт алды. Осы дәуірдегі туындылар өздерінің шеберлігімен және көркемдік құндылығымен ерекшеленіп, бұрынғы стильдердің қатаң формаларынан ауытқуды білдірді. Керісінше, Арт-Деко кезеңі Геометриялық пішіндер мен қою түстерді қамтыды, Бұл Гүрілдеген Жиырмасыншы жылдардың оптимизмін көрсетті. Круглова (2022) атап өткендей, «Art Deco зергерлік бұйымдары заманауи өмірдің динамизмін дәріптей отырып, жаңа заманауилықты бейнеледі.»

Нәтижелер сонымен қатар зергерлік бұйымдарға енгізілген жеке әңгімелердің маңыздылығын көрсетті. Сұхбаттар көптеген заманауи дизайнерлердің оқиғаны баяндайтын немесе жеке тәжірибені бейнелейтін туындылар жасауға ұмтылатынын көрсетті. Бір дизайнер: «мен жасаған әрбір туынды естелік немесе маңызды кезең болсын, маңызды нәрсені еске түсіруге арналған. Зергерлік бұйымдар жеке болып табылады; оның физикалық формасынан тыс мағынасы бар». Бұл баяндауға баса назар аудару зергерлік бұйымдар жеке тұлғаны білдіру құралы ретінде қызмет етеді, оны киетіндерді олардың жеке тарихымен және мәдени ерекшеліктерімен байланыстырады деген ұғымды күшейтеді.

Тағы бір маңызды жаңалық жаһанданудың зергерлік бұйымдардың дизайнына әсеріне қатысты. Мәдениеттердің араласуы стильдер мен әдістердің айқас тозаңдануына әкелді, нәтижесінде зергерлік бұйымдардың бірегей гибриді формалары пайда болды. Мысалы, Шығыс дизайн элементтерін Батыстық зергерлік тәжірибеге енгізу дәстүрлердің үйлесімін көрсететін инновациялық туындыларды жасады. Бұл жаһандану сонымен қатар материалдармен алмасуға ықпал етті, зергерлер әлемнің түкпір-түкпірінен асыл тастар мен материалдарды сатып алды, осылайша заманауи зергерлік өнердің алуан түрлілігін байытты.

Артефактілерді визуалды талдау зергерлік бұйымдардың эволюциясын түсінудегі контексттің маңыздылығын одан әрі атап өтті. Көптеген туындылар олар пайда болған мәдениеттердің әлеуметтік құндылықтарын, сенімдері мен эстетикасын бейнелейтін өз заманының көрінісі ретінде қызмет етеді. Мысалы, виктория дәуірінде аза тұту зергерлік бұйымдарын пайдалану қоғамның өлім мен есте сақтау қабілетіне деген көзқарасын көрсетті, ал қазіргі заманғы дизайнерлер көбінесе сәйкестік пен мүмкіндіктерді кеңейту тақырыптарымен байланысты. Бұл тарихи контекст зергерлік бұйымдардың тек безендіріп қана қоймай, сонымен қатар адам тәжірибесі туралы күрделі хабарларды қалай жеткізетінін тану үшін өте маңызды.

Қорытындылай келе, осы зерттеудің нәтижелері зергерлік өнердің ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейін дамып келе жатқан бай гобеленін көрсетеді. Материалдардың, мәдени әсерлердің және жеке әңгімелердің өзара әрекеттесуі зергерлік бұйымдардың тек сәндік қана емес, сонымен қатар қоғамдық құндылықтар мен жеке ерекшеліктерді көрсететін көркемдік көріністің өмірлік маңызды түрі ретінде қызмет ететінін көрсетеді. Осы динамиканы түсіну арқылы біз зергерлік бұйымдардың адамзат мәдениетінің кең контекстіндегі маңыздылығы туралы тереңірек түсінік аламыз, оның уақыт пен кеңістікте тұрақты өзектілігін растаймыз.

Талқылау. Зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясын зерттеу оның адамзат мәдениетіндегі жан-жақты рөлі туралы айтарлықтай түсінік берді. Бұл зерттеудің нәтижелері зергерлік бұйымдардың материалдылықтың, сәйкестіктің және мәдени көріністің күрделі өзара әрекеттесуін бейнелейтін қарапайым әшекейлерден қалай асып түсетінін көрсетеді. Бұл нәтижелерді алдыңғы стипендияның кеңірек контекстінде орналастыру арқылы біз зергерлік бұйымдардың өнер түрі ретінде де, мәдени артефакт ретінде де маңыздылығын жақсырақ бағалай аламыз.

Бұл зерттеудің негізгі үлестерінің бірі зергерлік бұйымдарда қолданылатын материалдардың эволюциясын зерттеу болып табылады, бұл кеңірек технологиялық және әлеуметтік өзгерістерді көрсетеді. Жоғарыда айтылғандай, ежелгі уақытта алтын мен асыл тастардан 20 ғасырдың аяғында синтетикалық материалдардың таралуының артуына көшу эстетикалық талғамның өзгеруін ғана емес, сонымен бірге дамып келе жатқан құндылықтар мен экономикалық жағдайларға бейімделуді де білдіреді. Хэссенің Ренессанс зергерлік

бұйымдарын талдауы сияқты алдыңғы зерттеулер осы кезеңдегі асыл материалдардың шеберлігі мен эксклюзивті пайдаланылуына баса назар аударады (Хэссе, 2007). Алайда, бұл зерттеу Өнеркәсіптік Революция кезіндегі зергерлік бұйымдар өндірісін демократияландыру материалдар мен сәйкестілік арасындағы байланысты қалай түбегейлі өзгерткенін көрсету арқылы осы әңгімені кеңейтеді, бұл балама материалдарды мәртебенің емес, стильдің символы ретінде кеңірек қабылдауға әкеледі.

Нәтижелерде көрсетілген зергерлік бұйымдардың танымалдылығының артуы зергерлік бұйымдардың кең аудиторияға қалай қол жетімді болғанын түсінуде ерекше маңызды. Бұл қол жетімділіктің салдары терең болды, бұл әртүрлі әлеуметтік-экономикалық ортадан шыққан адамдарға зергерлік бұйымдармен сәнді заттар ретінде ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі көрсетудің маңызды компоненттері ретінде де айналысуға мүмкіндік берді. Бұл ауысым Мэй, Ахмад (2023) сияқты авторлардың тұжырымдарымен үндеседі, олар жаппай өндірілген зергерлік бұйымдардың таралуы тұтынушылық мәдениетті түбегейлі өзгертті, бұл сән мен стильді көптеген адамдар үшін қол жетімді етті деп мәлімдейді. Осылайша, зергерлік бұйымдардың рөлі байлықтың қарапайым көрсеткішінен жеке әңгімелеу мен өзін-өзі көрсетуге арналған кенепке айналды.

Материалдық эволюциядан басқа, зерттеу зергерлік бұйымдарға енгізілген мәдени әңгімелер мен символизмнің маңыздылығын көрсетеді. Талдау көрсеткендей, зергерлік бұйымдар көбінесе сәйкестік, мәртебе және сенім жүйелерін жеткізу құралы ретінде қызмет етеді. Виктория дәуіріндегі аза тұту зергерлік бұйымдарының бай тарихы әсерлі мысал бола алады. Шаш пен белгілі бір асыл тастарды осы бөліктерге біріктіру қоғамның өлімге деген көзқарасын көрсетіп қана қоймайды, сонымен бірге қайғы-қасіретті нақты түрде жекелендіреді. Бұл Круглованың (2022) жұмысына сәйкес келеді, ол мұндай шығармалар «тірілер мен өлілер арасындағы тұрақты байланыстың дәлелі» деп болжайды. Осылайша, зергерлік бұйымдар жеке тәжірибелер мен ұжымдық мәдени тәжірибелер арасындағы көпір қызметін атқарады, бұл оның эстетикадан тыс маңыздылығын күшейтеді.

Сонымен қатар, зергерлік бұйымдардың заманауи дизайнерлерімен жүргізілген сұхбаттар зергерлік бұйымдар өндірісіндегі этикалық ойларға көбірек көңіл бөлетінін көрсетеді. Тұрақты тәжірибеге және қайта өңделген материалдарды пайдалануға деген ұмтылыс экологиялық сана мен әлеуметтік жауапкершілікке деген кеңірек мәдени ауысуды көрсетеді. Бұл тенденция қазіргі әдебиеттерде көбірек таныла бастады және Лин және Сай (2023) сияқты ғалымдар заманауи дизайн тәжірибесінде этикалық дереккөздерді іздеудің маңыздылығын атап өтті. Дизайнерлер тұтынушылармен резонанс тудыратын бұйымдарды жасап қана қоймайды, сонымен қатар тұрақтылық пен этика төңірегіндегі диалогтарға белсенді қатысады. Бұл дамып келе жатқан перспектива заманауи зергерлік бұйымдардың қоғамдық құндылықтар мен үміттерді көрсете отырып, бейімделуін жалғастырып, жауапкершілік сезімін арттыратынын көрсетеді.

Зергерлік бұйымдар дизайнының жаһандануы осы өнер түріндегі мәдени көрініс туралы баяндауды одан әрі қиындатады. Нәтижелер стильдер мен материалдардың айқас тозандануын көрсетеді, нәтижесінде дәстүрлердің тоғысуын көрсететін гибридті формалар пайда болады. Бұл тенденция Анг (1998) сияқты авторлардың жаһандану мәдени әсерлердің бай гобеленіне заманауи көркемдік тәжірибелерді қалыптастыруға қалай мүмкіндік бергенін көрсететін дәлелдерімен үндеседі. Зергерлік бұйымдардың дизайнерлері әртүрлі мәдениеттерден шабыт алатындықтан, олар өз жұмыстарын байытып қана қоймайды, сонымен қатар мәдени иемдену мен шынайылық туралы әңгімелер жүргізеді. Осы мәселелерге қатысты диалог шығармашылық процесте, әсіресе өзара байланыс дәуірінде сезімталдық пен сыйластықтың қажеттілігін көрсетеді.

Қазіргі зергерлік өнердегі баяндаудың рөлі маңыздылықтың тағы бір маңызды саласы болып табылады. Жеке әңгімелерге және жеке бөліктерге байланысты мағыналарға баса назар аудару иесі мен зергерлік бұйымдар арасындағы эмоционалды байланысты нығайтуға қызмет етеді. Бұл жаңалық Ким және Бакостың (2020) жұмысымен параллель, ол зергерлік

бұйымдар киілетін әңгімелеудің бір түрі ретінде қызмет етеді деп мәлімдейді. Әрбір шығармада жеке кезеңдерді, естеліктерді немесе мәдени мұраны бейнелейтін баяндау бар. Зергерлік бұйымдарды қарым-қатынас құралы ретінде тану арқылы біз оның барған сайын күрделі әлемде сәйкестік пен эмоцияны жеткізудегі күшін жақсырақ түсіне аламыз.

Бұл зерттеу көрсеткендей, зергерлік өнердің эволюциясы мәдени және тарихи контексттермен тығыз байланысты. Нәтижелердің маңыздылығы материалдар мен стильдердегі өзгерістерді құжаттауда ғана емес, сонымен қатар зергерлік бұйымдардың әртүрлі қоғамдардың құндылықтарын, сенімдері мен ерекшеліктерін көрсету қабілетін мойындауда жатыр. Зергерлік бұйымдарға енген мағына қабаттары—жеке, мәдени немесе этикалық болсын—оның адамзатпен қатар дамып келе жатқан көркемдік көріністің өмірлік маңызды түрі ретіндегі рөлін растайды.

Қорытындылай келе, осы зерттеудің нәтижелері зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясы туралы жан-жақты түсінік береді, оның мәдени артефакт және бірегейліктің көрінісі ретіндегі маңыздылығын көрсетеді. Тарихи талдауды заманауи тәжірибелермен біріктіре отырып, біз зергерлік бұйымдардың өнер түрі ретінде де, қоғамдық құндылықтардың көрінісі ретінде де қалай жұмыс істейтіні туралы егжей-тегжейлі перспективаға ие боламыз. Зергерлік өнердің динамикалық табиғаты оның болашақтағы мәдени әңгімелерге бейімделуін және резонанс тудыруын жалғастыратынын растай отырып, оның тұрақты өзектілігін көрсетеді.

Қорытынды. Зергерлік өнердің тарихы мен эволюциясын зерттеу оның мәдени артефакт және жеке көрініс құралы ретіндегі көп қырлы рөлі туралы терең түсінік береді. Бұл зерттеу зергерлік бұйымдардың қарапайым әшекейлерден тыс маңыздылығын көрсетеді, оның қоғамдық құндылықтарды, технологиялық жетістіктерді және жеке әңгімелерді қалай көрсететінін көрсетеді. Нәтижелер зергерлік бұйымдардың ежелгі билік рәміздерінен сәйкестік пен тұрақтылықтың заманауи көріністеріне дейінгі трансформациялық саяхатын көрсетеді.

Бұл жұмыстың жаңа үлестерінің бірі-әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен тұтынушылардың қалауы арасындағы өзара әрекеттесуді бейнелейтін материалдық эволюцияны жан-жақты талдау. Бағалы материалдардан синтетикалық опцияларды заманауи зергерлік бұйымдарға енгізуге көшу инклюзивтілік пен этикалық тұтынудың заманауи құндылықтарымен үндесетін стиль мен қолжетімділіктің кеңірек демократиялануын көрсетеді. Бұл эволюция материалдардың болашақ тенденциялары қоғамның, әсіресе тұрақтылық пен қоршаған ортаға әсеріне қатысты алаңдаушылықтарын қалай көрсететінін одан әрі зерттеуді қажет етеді.

Сонымен қатар, заманауи зергерлік бұйымдар дизайнындағы жеке әңгімелерге баса назар аудару осы саладағы маңызды дамуды білдіреді. Дизайнерлер әңгімелеу мен эмоционалды байланыстарға көбірек көңіл бөлетіндіктен, зергерлік бұйымдар иесі мен бұйым арасындағы терең байланыстарды нығайтатын жеке өрнек құралына айналады. Бұл перспектива зергерлік бұйымдардың өзін-өзі көрсету формасы ретінде психологиялық және эмоционалдық өлшемдеріне бағытталған болашақ зерттеулерге жол ашады.

Болашаққа көз жүгіртсек, болашақ зерттеулердің бірнеше перспективалы бағыттары бар екенін көреміз. Әлеуетті бағыттардың бірі цифрлық технологиялардың зергерлік бұйымдарды жобалау мен тұтынуға әсерін зерттеуді қамтиды. Бөлшек сауда орындарында виртуалды шындық пен кеңейтілген шындықтың пайда болуы тұтынушылардың зергерлік бұйымдармен қарым-қатынасын өзгертіп, өнер, коммерция және жеке тұлға арасындағы шекараны одан әрі бұлдыратуы мүмкін. Сонымен қатар, барған сайын жаһанданған әлемде зергерлік бұйымдар дизайнындағы мәдениетаралық әсерлерді зерттеу мәдени алмасулардың көркемдік тәжірибені қалай қалыптастыратыны туралы қосымша түсінік береді.

Қорытындылай келе, бұл зерттеу зергерлік бұйымдардың адам тәжірибесінің күрделілігін бейнелейтін динамикалық және дамып келе жатқан өнер түрі екенін растайды.

Оның тарихи және заманауи контексттеріне тереңірек үңілуді жалғастыра отырып, болашақ зерттеулер зергерлік бұйымдардың жеке басын, мәдениетін және құндылықтарын білдірудегі маңызды рөлін одан әрі көрсете алады. Осы тақырыптарды үздіксіз зерттеу зергерлік бұйымдарды өнер түрі ретінде түсінуімізді байытып қана қоймайды, сонымен қатар оның мәдени көріністің үнемі өзгеріп отыратын ландшафтындағы өзектілігін арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Л. Анг. Жол қиылысында мәдениеттанумен айналысу. Еуропалық Мәдениеттану Журналы, 1 (1998): 13 – 31 б. <https://doi.org/10.1177/136754949800100102>
2. С. Ким және Кэтрин А. Бакос. Балаларға арналған өзімен алып жүретін әңгімелер: кейіптеу және физикалық ойын арқылы бейнеленген оқыту. Интерактивті Оқыту Орталары, 31 (2020): 129 – 141 б. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1764979>
3. Л. Мэй және Нуразия Бинти Ахмад. Мәдени Зергерлік Бұйымдардың Қазіргі Тенденциясына Шолу. Құқық және Тұрақты Даму журналы (2023). <https://doi.org/10.55908/sdgs.v1i15.839>
4. Юнжи Лин және На Сай. Зергерлік Өнеркәсібіндегі этика және Тұрақтылық. Бизнес, Экономика және Менеджменттегі шекаралар (2023). <https://doi.org/10.54097/fbem.v7i3.5533>
5. Мария Г. Круглова. Мәдениет тарихындағы зергерлік бұйымдар мәртебесінің эволюциясы және оның мәдениетаралық өзара әрекеттесудегі рөлі. Неофилология (2022). <https://doi.org/10.20310/2587-6953-2022-8-2-401-408>
6. Р. Гессен. Тарих арқылы зергерлік бұйымдар жасау: Энциклопедия. (2007). <https://doi.org/10.5860/choice.45-1189>

References:

1. L. Ang. "Doing cultural studies at the crossroads." *European Journal of Cultural Studies*, 1 (1998): 13 - 31. <https://doi.org/10.1177/136754949800100102>.
2. S. Kim and Catherine A. Bacos. "Wearable stories for children: embodied learning through pretend and physical play." *Interactive Learning Environments*, 31 (2020): 129 - 141. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1764979>.
3. L. Mei and Nooraziah Binti Ahmad. "A Review of Current Cultural Jewellery Trend." *Journal of Law and Sustainable Development* (2023). <https://doi.org/10.55908/sdgs.v1i15.839>.
4. Yunzhi Lin and Na Sai. "Ethics and Sustainability in The Jewellery Industry." *Frontiers in Business, Economics and Management* (2023). <https://doi.org/10.54097/fbem.v7i3.5533>.
5. Maria G. Kruglova. "The evolution of the jewelry status in the history of culture and its role in intercultural interactions." *Neophilology* (2022). <https://doi.org/10.20310/2587-6953-2022-8-2-401-408>.
6. R. Hesse. "Jewelrymaking through History: An Encyclopedia." (2007). <https://doi.org/10.5860/choice.45-1189>.